

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

19 martie 2015*

Cuprins

Istoricul cauzei	4
Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată	7
Concluziile părților	7
Cu privire la recurs	8
Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare ca urmare a unor erori de procedură	8
Cu privire la primul aspect al primului motiv, referitor la autorizarea acordată Comisiei de a invoca pentru prima dată în fața Tribunalului elemente de probă care figurează în dosarul administrativ	8
– Argumentația societăților Dole	8
– Aprecierea Curții	8
Cu privire la al doilea aspect al primului motiv, referitor la admisibilitatea unui element de probă prezentat de societățile Dole în ședința din fața Tribunalului	9
– Argumentația societăților Dole	9
– Aprecierea Curții	9
Cu privire la al treilea aspect al primului motiv, referitor la respingerea ca inadmisibilă de către Tribunal a anexei C.7 la replică	10
– Argumentația societăților Dole	10
– Aprecierea Curții	10
Cu privire la al patrulea aspect al primului motiv, referitor la o încălcare a principiului egalității armelor	11
Cu privire la al cincilea aspect al primului motiv, referitor la stabilirea faptelor de către Tribunal	11

* Limba de procedură: engleza.

– Argumentația societăților Dole	11
– Aprecierea Curții	11
Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe o denaturare a faptelor care se referă la contextul economic al încălcării	12
Argumentația societăților Dole	12
Aprecierea Curții	13
Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe o apreciere insuficientă a elementelor de probă	13
Cu privire la primul aspect al celui de al treilea motiv, referitor la lipsa unor motive suficiente care să permită confirmarea calculului cotelor de piață efectuat de Comisie	13
– Argumentația societăților Dole	13
– Aprecierea Curții	14
Cu privire la al doilea și la al treilea aspect ale celui de al treilea motiv, referitoare la lipsa identificării precise a elementelor din comunicările de stabilire anticipată a prețurilor și a factorilor de stabilire a prețurilor care constituiau o restrângere a concurenței	14
– Argumentația societăților Dole	14
– Aprecierea Curții	15
Cu privire la al patrulea aspect al celui de al treilea motiv, referitor la responsabilitățile salariaților implicați în comunicările de stabilire anticipată a prețurilor	16
Cu privire la al cincilea aspect al celui de al treilea motiv, referitor la calificarea comunicărilor de stabilire anticipată a prețurilor drept o restrângere a concurenței prin obiect	17
– Argumentația societăților Dole	17
– Aprecierea Curții	18
Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe un calcul eronat al amenzii	21
Cu privire la primul aspect al celui de al patrulea motiv, referitor la luarea în calcul a vânzărilor către societăți care nu erau implicate în încălcarea invocată	21
– Argumentația societăților Dole	21
– Aprecierea Curții	21
Cu privire la al doilea aspect al celui de al patrulea motiv, referitor la dubla luare în considerare a anumitor vânzări	23
– Argumentația societăților Dole	23
– Aprecierea Curții	23
Cu privire la cheltuielile de judecată	24

„Recurs — Concurență — Înțelegeri — Piața europeană a bananelor — Coordonare în stabilirea prețurilor de referință — Obligația de motivare — Motivare tardivă — Prezentarea tardivă a unor elemente de probă — Dreptul la apărare — Principiul egalității armelor — Principii care guvernează stabilirea faptelor — Denaturarea faptelor — Aprecierea elementelor de probă — Structura pieței — Obligația Comisiei de a preciza elementele unor schimburi de informații care constituie o restrângere a concurenței prin obiect — Sarcina probei — Calculul amenzii — Luarea în considerare a vânzărilor filialelor neimplicate în încălcare — Dubla luare în calcul a vânzărilor acelorași banane”

În cauza C-286/13 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introdus la 24 mai 2013,

Dole Food Company, Inc., cu sediul în Westlake Village (Statele Unite),

Dole Fresh Fruit Europe, fostă Dole Germany OHG, cu sediul în Hamburg (Germania),

reprezentate de J.-F. Bellis, avocat,

recurente,

cealaltă parte din procedură fiind:

Comisia Europeană, reprezentată de M. Kellerbauer și de P. Van Nuffel, în calitate de agenți,

pârâtă în primă instanță,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta, președinte de cameră, domnul K. Lenaerts, vicepreședinte al Curții, îndeplinind funcția de judecător al Camerei a doua, domnii J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (raportor) și J. L. da Cruz Vilaça, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul V. Tourrès, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 8 octombrie 2014,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 11 decembrie 2014,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Prin recursul formulat, Dole Food Company Inc. (denumită în continuare „Dole Food”) și Dole Fresh Fruit Europe, fostă Dole Germany OHG (denumită în continuare „DFFE”) (denumite în continuare, împreună, „societățile Dole”), solicită anularea în tot sau în parte a Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene Dole Food și Dole Germany/Comisia (T-588/08, EU:T:2013:130, denumită în continuare „hotărârea atacată”), prin care s-a respins acțiunea acestora având ca obiect anularea Deciziei C(2008) 5955 final a Comisiei din 15 octombrie 2008 privind o procedură de aplicare a articolului 81

CE (cazul COMP/39 188 – Banane) (denumită în continuare „decizia în litigiu”). Ele solicită, de asemenea, anularea deciziei menționate, în măsura în care le privește, precum și anularea sau reducerea amenzii care le-a fost aplicată prin aceasta.

Istoricul cauzei

- 2 Pentru necesitățile prezentei proceduri, istoricul cauzei, astfel cum figurează la punctele 1-32 din hotărârea atacată, poate fi rezumat după cum urmează.
- 3 Dole Food este o societate americană producătoare de fructe și legume proaspete, precum și de fructe preambalate și congelate. DFFE este o filială a acestei societăți.
- 4 La 8 aprilie 2005, Chiquita Brands International Inc. (denumită în continuare „Chiquita”) a depus o cerere de imunitate în temeiul Comunicării Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2002, C 45, p. 3, denumită în continuare „Comunicarea privind cooperarea”).
- 5 La 3 mai 2005, Comisia Europeană i-a acordat o imunitate condiționată la amendă în aplicarea punctului 8 litera (a) din Comunicarea privind cooperarea.
- 6 La 20 iulie 2007, Comisia a adresat mai multor întreprinderi pe care le-a inspectat, printre care Chiquita, societățile Dole, Fresh Del Monte Produce Inc. (denumită în continuare „Del Monte”) și Internationale Fruchthimport Gesellschaft Weichert & Co. KG (denumită în continuare „Weichert”), o comunicare privind obiecțiunile.
- 7 La 15 octombrie 2008, Comisia a adoptat decizia în litigiu, prin care a constatat că întreprinderile cărora le-a notificat-o au participat la o practică concertată constând în coordonarea prețurilor de referință pentru bananele comercializate în Austria, în Belgia, în Danemarca, în Finlanda, în Germania, în Luxemburg, în Țările de Jos, precum și în Suedia, acest lucru având loc de la 1 ianuarie 2000 la 31 decembrie 2002 [considerentele (1)-(3) ale deciziei în litigiu].
- 8 În perioada în care au avut loc faptele, transporturile de banane către porturile din Europa de Nord și cantitățile comercializate în această regiune erau determinate săptămânal prin deciziile de producție, de transport și de comercializare luate de producători, de importatori și de comercianți [considerentele (36), (131), (135) și (137) ale deciziei în litigiu].
- 9 Activitatea bananieră distingea trei categorii de mărci de banane: bananele marca Chiquita, de calitatea întâi, bananele de calitatea a doua, mărcile Dole și Del Monte, și bananele de calitatea a treia, care includeau mai multe alte mărci de banane. Această împărțire în funcție de mărci se reflecta în stabilirea prețului bananelor [considerentul (32) al deciziei atacate].
- 10 În perioada în cauză, sectorul bananelor în Europa de Nord era organizat în cicluri săptămânale. Transportul cu vaporul al bananelor din porturile Americii Latine spre Europa dura aproximativ două săptămâni. Livrările bananelor în porturile nord-europene erau în general săptămânale și se efectuau în conformitate cu un calendar de expediție regulat [considerentul (33) al deciziei în litigiu].
- 11 Bananele erau expediate verzi și erau verzi când ajungeau în porturi. Ulterior, acestea fie erau livrate direct cumpărătorilor (banane verzi), fie erau supuse unui proces de maturare artificială, fiind livrate aproximativ o săptămână mai târziu (banane galbene). Procesul de maturare artificială putea fi realizat fie de importator ori în numele acestuia, fie putea să fie organizat de cumpărător. Clienții importatorilor erau în general operatori ai procesului de maturare artificială sau lanțuri de vânzare cu amănuntul [considerentul (34) al deciziei în litigiu].

- 12 Chiquita, Dole Food și Weichert își stabileau săptămânal, în speță joia dimineța, prețul de referință pentru mărcile proprii și îl comunicau clienților. Expresia „prețuri de referință” corespundea în general prețurilor de referință pentru bananele verzi, prețurile de referință pentru bananele galbene fiind formate în mod normal din oferta verde majorată cu o redevență de maturare [considerentele (104) și (106) ale deciziei în litigiu].
- 13 Prețurile plătite pentru banane de comercianții cu amănuntul și de distribuitori („prețuri reale”) puteau să rezulte fie din negocierile care aveau loc săptămânal, în speță joia după-amiaza sau mai târziu, fie din punerea în aplicare a unor contracte de furnizare cu formule predeterminate de stabilire a prețurilor, care menționau un preț fix ori raportau prețul la un preț de referință al vânzătorului sau al unui concurent sau un alt preț de referință precum „prețul Aldi”. Lanțul de vânzare cu amănuntul Aldi primea în fiecare joi, între orele 11 și 11.30, oferte din partea furnizorilor săi și formula ulterior o contraofertă, „prețul Aldi”, cel care era plătit furnizorilor, fiind stabilit în general către ora 14. Începând din al doilea semestru al anului 2002, „prețul Aldi” a început să fie din ce în ce mai utilizat ca indicator de calcul al prețului bananelor pentru un anumit număr de alte tranzacții, printre altele, pentru cele privind bananele de marcă [considerentele (34) și (104) ale deciziei în litigiu].
- 14 Potrivit Comisiei, întreprinderile destinate ale deciziei în litigiu s-au implicat în comunicări bilaterale de stabilire anticipată a prețurilor, în cadrul cărora discutau despre factorii de stabilire a prețurilor pentru banane, și anume despre factorii referitori la prețurile de referință pentru săptămâna care urma, sau au discutat ori au dezvăluit tendințele urmate de prețuri sau au oferit indicații despre prețurile de referință pentru săptămâna care urma. Aceste comunicări au avut loc în general miercuri, înainte ca întreprinderile în cauză să își stabilească prețurile de referință, și toate aveau legătură cu viitoarele prețuri de referință [considerentul (51) și următoarele ale deciziei în litigiu].
- 15 Dole Food a comunicat în mod bilateral atât cu Chiquita, cât și cu Weichert. Chiquita avea cunoștință despre comunicările de stabilire anticipată a prețurilor sau cel puțin se aștepta la existența unor astfel de comunicări între Dole Food și Weichert [considerentul (57) al deciziei în litigiu].
- 16 Aceste comunicări bilaterale de stabilire anticipată a prețurilor urmăreau reducerea incertitudinii legate de comportamentul întreprinderilor în ceea ce privește prețurile de referință pe care acestea trebuiau să le stabilească joia dimineța [considerentul (54) al deciziei în litigiu].
- 17 După stabilirea acestora joia dimineța, întreprinderile în discuție au efectuat schimburi bilaterale de prețuri de referință. Acest schimb ulterior le-a permis să controleze deciziile individuale de stabilire a prețurilor având în vedere comunicările de stabilire anticipată a prețurilor intervenite anterior și le-a consolidat legăturile de cooperare [considerentele (198)-(208), (227), (247) și (273) și următoarele ale deciziei în litigiu].
- 18 Potrivit Comisiei, prețurile de referință serveau cel puțin drept semnale, drept tendințe și/sau drept indicații pentru piață în ceea ce privește evoluția avută în vedere a prețului bananelor și erau importante pentru comerțul cu banane și pentru prețurile obținute. În plus, în anumite tranzacții, prețul avea o legătură directă cu prețurile de referință în aplicarea formulelor bazate pe acestea [considerentul (115) al deciziei în litigiu].
- 19 Comisia a considerat că întreprinderile în discuție au trebuit în mod necesar să țină seama de informațiile primite de la concurenți cu ocazia definirii comportamentului lor pe piață, fapt pe care Chiquita și Dole Food l-au recunoscut chiar în mod expres [considerentele (228) și (229) ale deciziei în litigiu].

- 20 Comisia a concluzionat că respectivele comunicări de stabilire anticipată a prețurilor dintre Dole Food și Chiquita, precum și dintre Dole Food și Weichert erau susceptibile să influențeze prețurile practicate de operatori, se refereau la stabilirea prețurilor și au dat naștere unei practici concertate având ca obiect restrângerea concurenței în sensul articolului 81 CE [considerentele (54) și (271) ale deciziei în litigiu].
- 21 În opinia sa, toate acordurile coluzive descrise în decizia în litigiu constituie o încălcare unică și continuă având ca obiect restrângerea concurenței în cadrul Comunității Europene în sensul articolului 81 CE. Chiquita și Dole Food au fost considerate răspunzătoare de încălcarea unică și continuă în ansamblul său, în timp ce Weichert nu a fost considerată răspunzătoare decât pentru partea din încălcare ce privește acordurile coluzive cu Dole Food [considerentul (258) al deciziei în litigiu].
- 22 Ținând seama de faptul că piața bananelor în Europa de Nord era caracterizată printr-un volum comercial substanțial între statele membre și că practicile coluzive acopereau o parte importantă a Comunității, Comisia a considerat că respectivele acorduri au avut o incidență apreciabilă asupra schimburilor dintre statele membre [considerentul (333) și următoarele ale deciziei în litigiu].
- 23 În ceea ce privește calculul quantumului amenzilor, Comisia a aplicat prevederile Orientărilor privind calcularea amenzilor aplicate în temeiul articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 (JO 2006, C 210, p. 2, Ediție specială, 08/vol. 4, p. 264, denumite în continuare „orientările”) și ale Comunicării privind cooperarea.
- 24 Ea a stabilit un quantum de bază al amenzii care urma să fie aplicată, care corespunde unui quantum cuprins între 0 % și 30 % din valoarea vânzărilor în cauză ale întreprinderii, în funcție de gradul de gravitate a încălcării, multiplicat cu numărul de ani în care întreprinderea a participat la încălcare și cu un quantum suplimentar cuprins între 15 % și 25 % din valoarea vânzărilor, pentru a descuraja întreprinderile să se angajeze în comportamente ilicite [considerentul (448) al deciziei în litigiu].
- 25 Quantumul de bază al amenzii care urma să fie aplicată a fost redus cu 60 % pentru toți destinatarii deciziei în litigiu, ținând seama de regimul de reglementare specific al sectorului bananelor și pentru motivul că respectiva coordonare avea ca obiect prețurile de referință [considerentul (467) al deciziei în litigiu]. O reducere de 10 % a fost acordată Weichert, care nu era informată cu privire la comunicările de stabilire anticipată a prețurilor dintre Dole Food și Chiquita [considerentul (476) al deciziei în litigiu].
- 26 Chiquita a beneficiat de imunitate la amenzi în temeiul Comunicării privind cooperarea [considerentele (483)-(488) ale deciziei în litigiu]. Nicio altă ajustare nu s-a făcut pentru Dole Food și nici pentru Del Monte și pentru Weichert.
- 27 Decizia în litigiu cuprinde, printre altele, următoarele prevederi:

„Articolul 1

Următoarele societăți au încălcat dispozițiile articolului 81 [CE] prin participarea la o practică concertată constând în coordonarea prețurilor de referință pentru banane:

— [Chiquita], de la 1 ianuarie 2000 la 1 decembrie 2002;

[...]

— [Dole Food], de la 1 ianuarie 2000 la 31 decembrie 2002;

— [DFFE], de la 1 ianuarie 2000 la 31 decembrie 2002;

- [Weichert], de la 1 ianuarie 2000 la 31 decembrie 2002;
- [Del Monte], de la 1 ianuarie 2000 la 31 decembrie 2002.

Încălcarea acoperea următoarele state membre: Austria, Belgia, Danemarca, Finlanda, Germania, Luxemburg, Țările de Jos și Suedia.

Articolul 2

Pentru încălcarea descrisă anterior, se impun următoarele amenzi:

- [Chiquita], Chiquita International Ltd, Chiquita International Services Group NV și Chiquita Banana Company BV, în solidar: 0 euro;
 - [Dole Food] și [DFFE], în solidar: 45 600 000 de euro;
 - [Weichert] și [Del Monte], în solidar: 14 700 000 de euro;
- [...]"

Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

- 28 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 24 decembrie 2008, societățile Dole au introdus o acțiune având ca obiect anularea deciziei în litigiu și anularea sau reducerea amenzii care le-a fost impusă prin decizia respectivă.
- 29 În ședința din 25 ianuarie 2012, societățile Dole au prezentat o declarație scrisă obținută din dosarul Comisiei și au solicitat ca aceasta să fie depusă la dosarul procedurii, cerere la care Comisia s-a opus.
- 30 Prin hotărârea atacată, Tribunalul a respins acțiunea. În special, acesta a considerat la punctele 40-48 din hotărârea atacată că documentul prezentat de societățile Dole în ședință era inadmisibil.

Concluziile părților

- 31 Societățile Dole solicită Curții:
- anularea în tot sau în parte a hotărârii atacate;
 - anularea în tot sau în parte a deciziei în litigiu în măsura în care le privește;
 - anularea sau reducerea amenzii care le-a fost aplicată prin decizia în litigiu;
 - cu titlu subsidiar, trimiterea cauzei spre rejudecare la Tribunal și
 - obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.
- 32 Comisia solicită Curții:
- respingerea recursului;
 - în subsidiar, respingerea acțiunii având ca obiect anularea deciziei în litigiu și

— obligarea societăților Dole la plata cheltuielilor de judecată efectuate în recurs și, în subsidiar, a cheltuielilor de judecată aferente prezentei acțiuni.

Cu privire la recurs

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare ca urmare a unor erori de procedură

Cu privire la primul aspect al primului motiv, referitor la autorizarea acordată Comisiei de a invoca pentru prima dată în fața Tribunalului elemente de probă care figurează în dosarul administrativ

– Argumentația societăților Dole

- 33 Prin intermediul primului aspect al primului lor motiv, societățile Dole susțin că Tribunalul, în loc să constate un viciu de motivare în decizia în litigiu, a autorizat Comisia să invoce, pentru prima dată în cursul procedurii judiciare, un element-cheie al contextului economic în cadrul căruia se înscrie comportamentul pe care îl reproșează întreprinderilor. În această privință, ele ar fi arătat în fața instanței de fond că Comisia nu și-a motivat teza potrivit căreia comunicările de stabilire anticipată a prețurilor urmăreau coordonarea prețurilor, având în vedere faptul că prețurile de referință ale Chiquita și ale DFFE se refereau la banane care nu erau vândute în situație de concurență unele cu altele în cursul aceleiași săptămâni.
- 34 La punctul 134 din hotărârea atacată, Tribunalul ar fi validat această lipsă de motivare și ar fi apreciat că precizările aduse în fața sa nu au făcut decât să explice motivarea deja conținută în decizia în litigiu. Procedând astfel, Tribunalul nu ar fi ținut seama de obligațiile care îi revin Comisiei în temeiul articolului 253 CE și ar fi încălcat articolul 48 alineatul (2) din regulamentul său de procedură. Statuând în acest mod, Tribunalul ar fi încălcat, de asemenea, dreptul la apărare al societăților Dole.

– Aprecierea Curții

- 35 La punctul 127 din hotărârea atacată, Tribunalul a arătat că, în considerentele (4), (5), (32), (34), (104), (141)-(143), (182), (196) și (287) ale deciziei în litigiu, Comisia a explicat „poziția sa cu privire la natura unică a produsului în cauză, și anume bananele proaspete, la specificitatea acestui produs, fructe importate verzi și oferite publicului spre consum odată ce au devenit galbene, după maturarea artificială, la modalitățile de organizare a maturării artificiale și, ulterior, de comercializare a bananelor, la procesul de negociere comercială cu prețurile de referință și la legătura existentă între prețurile de referință ale bananelor verzi și galbene”.
- 36 La punctul 128 din această hotărâre, Tribunalul a precizat că „argumentația [societăților Dole] prin care se dorește constatarea, în esență, a unei separări și a unei desincronizări a activităților [Dole Food] și Chiquita, care ar face imposibilă o coluziune asupra prețurilor de referință prin intermediul comunicărilor bilaterale, nu a fost invocată în cursul procedurii administrative”. Această constatare nu este contestată.
- 37 În aceste condiții, pe de o parte, Tribunalul a concluzionat, fără a săvârși o eroare, la punctul 135 din hotărârea atacată că Comisia și-a îndeplinit, în decizia în litigiu, obligația de motivare care decurge din articolul 253 CE, având în vedere că din această decizie reiese cu suficientă claritate că Comisia nu a considerat pertinentă distincția între prețurile piețe ale bananelor verzi și galbene pe care o efectuează societățile Dole.

38 Pe de altă parte, întrucât societățile Dole au invocat această distincție pentru prima dată în cererea de sesizare a instanței, Tribunalul a putut să considere în mod întemeiat la punctele 133 și 134 din hotărârea atacată că putea, fără să încalce articolul 48 alineatul (2) din regulamentul său de procedură, să permită Comisiei să își susțină aprecierea care figurează în decizia în litigiu prin elemente oferite în cursul judecății.

39 În consecință, primul aspect al primului motiv este nefondat.

Cu privire la al doilea aspect al primului motiv, referitor la admisibilitatea unui element de probă prezentat de societățile Dole în ședința din fața Tribunalului

– Argumentația societăților Dole

40 Prin intermediul celui de al doilea aspect al primului motiv, societățile Dole susțin că Tribunalul, respingând probele pe care le-au prezentat împotriva unui motiv al Comisiei invocat pentru prima dată în duplica acesteia, a încălcat dreptul la apărare al recurentelor. Comisia ar fi încercat să își argumenteze afirmația potrivit căreia „nu există nicio diferență importantă între «prețul de referință verde» și «prețul de referință galben»” al bananelor, făcând referire la o anexă la această duplică din care ar reieși că comerciantul cu amănuntul Aldi anunța în fiecare joi prețul pe care urma să îl plătească pentru cumpărarea bananelor galbene. Ea ar fi dedus de aici că prețurile de referință galbene și verzi sunt interschimbabile în cursul aceleiași săptămâni, întrucât prețul de cumpărare al bananelor galbene anunțat de Aldi juca un rol esențial în stabilirea de către DFFE a prețurilor reale ale bananelor verzi.

41 Această deducție ar fi eronată, însă societățile Dole nu ar fi putut să își prezinte argumentația decât în ședința din fața Tribunalului. Recurentele amintesc că au arătat la acel moment faptul că prețul anunțat de Aldi se referea la bananele galbene pe care acest comerciant cu amănuntul le cumpără două săptămâni mai târziu, în momentul în care operatorii care efectuau procesul de maturare artificială/distribuitorii care cumpăraseră banane verzi de la DFFE vindeau bananele devenite galbene comercianților cu amănuntul aflați în concurență cu Aldi.

42 Pentru a-și susține argumentația, societățile Dole ar fi introdus, în ședința din fața Tribunalului, o declarație scrisă obținută din dosarul Comisiei care ar confirma aceste fapte și ar contrazice deducția Comisiei. Or, Tribunalul ar fi respins acest element de probă ca fiind inadmisibil apreciind la punctul 46 din hotărârea atacată că Comisia nu a prezentat un argument nou în duplică, ci doar a reluat termenii deciziei în litigiu.

43 Cu toate acestea, Tribunalul nu ar oferi nicio explicație sau referință pentru acest motiv al hotărârii atacate.

– Aprecierea Curții

44 Este necesar să se amintească, astfel cum a procedat Tribunalul la punctele 40-42 din hotărârea atacată, că, potrivit articolului 48 alineatul (1) din regulamentul său de procedură, părțile mai pot propune probe în sprijinul afirmațiilor lor atât în cadrul replicii, cât și al duplicii, dispoziția menționată precizând totodată că acestea trebuie să indice motivele care au determinat întârzierea cu care s-au propus probele. Această obligație implică recunoașterea competenței instanței de a verifica temeinicia motivării întârzierii cu care au fost propuse aceste probe, precum și, în cazul în care cererea nu este întemeiată corespunzător cerințelor legale, a competenței de a le respinge (Hotărârea Gaki-Kakouri/Curtea de Justiție, C-243/04 P, EU:C:2005:238, punctul 33).

- 45 În speță, trebuie să se constate că prețul de referință Aldi făcuse deja obiectul dezbaterii cu ocazia procedurii administrative, că este abordat în decizia în litigiu și că a suscitât, de la începutul procedurii scrise în fața instanței de fond, discuții între părți cu privire la conținutul și la importanța sa, după cum a amintit avocatul general la punctul 36 din concluzii. Contrar argumentației recurentelor, nu ar fi vorba, așadar, nicidecum de un element nou introdus în procedură prin memoriul în duplică al Comisiei.
- 46 Or, societățile Dole nu expun niciun argument potrivit căruia nu au fost în măsură să prezinte în stadiul cererii introductive sau în cel al replicii documentul pe care îl invocă, astfel încât Tribunalul a putut, fără a săvârși o eroare de drept, să considere la punctul 48 din hotărârea atacată că acest document a fost prezentat tardiv în stadiul ședinței și, prin urmare, să îl înlăture.
- 47 În consecință, al doilea aspect al primului motiv este lipsit de orice temeii.

Cu privire la al treilea aspect al primului motiv, referitor la respingerea ca inadmisibilă de către Tribunal a anexei C.7 la replica

– Argumentația societăților Dole

- 48 Prin intermediul celui de al treilea aspect al primului motiv, societățile Dole susțin că Tribunalul, prin faptul că a respins ca inadmisibilă anexa C.7 la replica lor, a săvârșit o eroare de drept și le-a încălcat dreptul la apărare. Dorind să conteste mai multe afirmații ale Comisiei care figurau în memoriul său în apărare, prin care aceasta ar fi afirmat că recurențele au efectuat declarații care constituiau o recunoaștere a faptului că prețurile de referință aveau o legătură cu prețurile reale, ele au prezentat această anexă C.7, din care ar rezulta că respectivele declarații sunt lipsite de relevanță în speță, întrucât au fost izolate de contextul lor.
- 49 Spre deosebire de ceea ce a hotărât Tribunalul la punctele 461-470 din hotărârea atacată, argumentele prezentate în replică i-ar fi permis acestuia să se pronunțe asupra chestiunii. În special, anexa C.7 nu ar fi constituit o prelungire a replicii lor, nu ar fi conținut niciun motiv sau argument adițional și s-ar fi limitat la furnizarea probelor în susținerea argumentelor care figurează în aceasta.

– Aprecierea Curții

- 50 Este necesar să se amintească faptul că, pentru ca o acțiune la Tribunal să fie admisibilă, trebuie ca elementele esențiale de fapt și de drept pe care aceasta este întemeiată să rezulte, cel puțin în mod sumar, dar coerent și comprehensibil, din chiar textul cererii introductive. Deși este adevărat că cuprinsul acesteia poate fi susținut și completat, cu privire la aspecte specifice, prin trimiteri la anumite pasaje din înscrisurile anexate, o trimitere globală la alte înscrisuri, chiar anexate la cererea introductivă, nu poate suplini absența elementelor esențiale ale argumentației în drept, care trebuie să figureze în cererea introductivă (a se vedea Hotărârea MasterCard și alții/Comisia, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 40, precum și jurisprudența citată).
- 51 În speță, este suficient să se observe că studiul dosarului de primă instanță arată că Tribunalul a concluzionat în mod întemeiat că memoriile prezentate nu conțin nicio explicație referitoare la afirmația societăților Dole potrivit căreia Comisia ar fi izolat anumite declarații din contextul lor, întrucât replica se limitează să facă trimitere la anexa menționată C.7, și că, așadar, nu era posibil ca Tribunalul să stabilească pretențiile societăților Dole plecând de la memoriile lor.
- 52 Prin urmare, al treilea aspect al primului motiv este lipsit de orice temeii.

Cu privire la al patrulea aspect al primului motiv, referitor la o încălcare a principiului egalității armelor

- 53 Prin intermediul celui de al patrulea aspect al primului motiv, societățile Dole apreciază că, pentru motivele expuse în cadrul primelor trei aspecte ale prezentului motiv, Tribunalul a încălcat principiul egalității armelor, autorizând Comisia să introducă noi motive și argumente, împiedicând în același timp societățile Dole să răspundă la aceste motive și la aceste probe. Acest lucru ar constitui o încălcare distinctă a dreptului lor la apărare, întrucât ar fi fost plasate într-o situație de inferioritate în raport cu Comisia.
- 54 Având în vedere faptul că primele trei aspecte ale primului motiv sunt lipsite de orice teme, pretinsa încălcare a principiului egalității armelor este de asemenea lipsită de orice teme.

Cu privire la al cincilea aspect al primului motiv, referitor la stabilirea faptelor de către Tribunal

– Argumentația societăților Dole

- 55 Prin intermediul celui de al cincilea aspect al primului motiv, societățile Dole arată că Tribunalul nu a stabilit faptele în mod corect, dat fiind că s-ar fi limitat să adreseze întrebări orale consilierului societăților Dole, fără a dispune consemnarea în procesul-verbal nici a întrebărilor, nici a răspunsurilor și fără a utiliza activitățile de cercetare judecătorească prevăzute la articolul 65 din Regulamentul său de procedură pentru a examina chestiunile esențiale cu privire la care și-a exprimat cu toate acestea confuzia în cursul ședinței.
- 56 La punctele 203 și 630 din hotărârea atacată, Tribunalul ar fi exprimat, pentru prima dată, îndoieli cu privire la veridicitatea anumitor argumente și informații furnizate de societățile Dole, în condițiile în care aceste îndoieli ar fi putut fi înlăturate prin intermediul unei solicitări de documente sau de probe testimoniale, cu titlu de activități de cercetare judecătorească.
- 57 Prin urmare, având în vedere că nu a utilizat activități de cercetare judecătorească pentru a stabili anumite fapte considerate pertinente, Tribunalul ar fi încălcat normele și principiile referitoare la administrarea probelor, precum și obligația de investigare care îi revine. În consecință, ar fi încălcat de asemenea dreptul la apărare al societăților Dole.

– Aprecierea Curții

- 58 Mai întâi, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că numai Tribunalul este competent să se pronunțe asupra eventualei necesități de a completa informațiile de care dispune în legătură cu cauzele cu care este sesizat. Caracterul probant al documentelor de procedură sau lipsa acestuia ține de aprecierea sa suverană asupra faptelor, care nu poate fi verificată de Curte în cadrul recursului, cu excepția cazului denaturării elementelor de probă prezentate Tribunalului sau atunci când inexactitatea materială a constatărilor efectuate de acesta reiese din documentele depuse la dosar (Hotărârea *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland/Comisia*, C-385/07 P, EU:C:2009:456, punctul 163 și jurisprudența citată).
- 59 În continuare, doar susținerile societăților Dole, care sunt contestate de Comisie, nu stabilesc faptul că răspunsurile la întrebările din ședință și studiul ulterior al dosarului nu au fost suficiente Tribunalului pentru a statua în deplină cunoștință de cauză cu privire la natura prețurilor de referință. Prin urmare, nu se poate deduce din susținerile menționate o obligație a Tribunalului de a efectua activități de cercetare judecătorească.

- 60 În sfârșit, în ceea ce privește punctele 203 și 630 din hotărârea atacată, este suficient să se arate că, în cuprinsul acestor puncte, Tribunalul s-a limitat să aplice principiile care guvernează sarcina probei.
- 61 În consecință, al cincilea aspect al primului motiv nu este fondat.
- 62 Având în vedere tot ceea ce precedă, primul motiv trebuie să fie respins ca nefondat.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe o denaturare a faptelor care se referă la contextul economic al încălcării

Argumentația societăților Dole

- 63 Prin intermediul celui de al doilea motiv, societățile Dole arată că Tribunalul a denaturat faptele referitoare la natura prețurilor de referință anunțate de DFFE, de Weichert și, respectiv, de Chiquita.
- 64 În primul rând, societățile Dole arată că Tribunalul a afirmat la punctele 152, 182 și 184 din hotărârea atacată că DFFE anunța un preț de referință galben și, la punctul 232 din hotărârea menționată, că toți importatorii stabileau un preț de referință verde care servea ulterior ca bază pentru stabilirea unui preț de referință galben. Cu toate acestea, ele ar fi precizat în primă instanță că DFFE anunța doar un preț de referință verde și nu a anunțat niciodată și nici nu a stabilit un preț de referință galben.
- 65 În al doilea rând, prin afirmația care figurează la punctul 232 din hotărârea atacată, Tribunalul s-ar fi înșelat cu privire la natura prețului de referință anunțat de Weichert, întrucât această societate stabilea doar un preț de referință verde anunțat după cel al DFFE. Nu ar exista nicio dovadă care să susțină concluzia Tribunalului.
- 66 În al treilea rând, prin aceeași afirmație, Tribunalul ar fi denaturat faptele referitoare la natura prețului de referință anunțat de Chiquita, întrucât probele demonstau că practica Chiquita (și doar a Chiquita) consta în anunțarea unui preț de referință galben, plecând de la care ea stabilea un preț de referință verde.
- 67 În plus, nu ar exista nicio probă care să demonstreze că prețul de referință al Chiquita se referea la banane vândute două săptămâni mai târziu. Această supoziție a Comisiei ar fi în contradicție cu realitatea pieței și cu probele care figurează în dosarul său. În consecință, prețurile de referință anunțate de DFFE și de Chiquita în cursul aceleiași săptămâni s-ar referi la produse diferite.
- 68 Denaturarea acestor fapte ar fi condus Tribunalul la concluzia eronată potrivit căreia exista o practică constând în convertirea între ele a prețurilor de referință verzi și galbene și că prețurile de referință ale DFFE, Weichert și Chiquita se refereau, toate, la banane care se găseau în aceeași săptămână a ciclului de maturare. Întrucât coordonarea prețului, reținută de Comisie, era imposibilă, în mod greșit Tribunalul ar fi ținut seama de aceasta la punctul 248 din hotărârea atacată.
- 69 În plus, respectiva denaturare a faptelor ar fi determinat Tribunalul să considere în mod greșit la punctul 232 din hotărârea atacată că prețurile de referință erau identice cu prețurile reale și constituiau o condiție prealabilă indispensabilă pentru vânzarea tuturor bananelor. Astfel, folosirea termenilor „preț verde” ar indica faptul că importatorii anunțau clienților în fiecare joi prețurile lor reale. Or, ei anunțau joia doar prețurile lor de referință, iar prețul real verde era negociat în continuare cu clientul.

Aprecierea Curții

- 70 Mai întâi, reiese din hotărârea atacată că, contrar celor pretinse de societățile Dole, Tribunalul a ținut seama de natura prețurilor de referință, de diferența în raport cu prețurile reale, de funcționarea generală a pieței și de particularitățile procedurilor interne ale Chiquita, ale Dole Food și ale Weichert. Astfel, aceste diferite elemente de fapt sunt vizate, printre altele, la punctele 143, 144 și 206, 127 și 137-142, 150 și următoarele, respectiv 158 și următoarele, precum și 252, 254 și 255 din această hotărâre.
- 71 În continuare, la punctele 152 și 184 din hotărârea menționată, Tribunalul se referă la un preț galben al Dole, iar nu, după cum pretind societățile Dole, la un preț de referință galben. Termenii „preț de referință” nu figurează nici la punctul 232 din hotărârea atacată.
- 72 În plus, chiar dacă, astfel cum arată avocatul general la punctul 66 din concluzii, punctul 182 din hotărârea atacată conține o eroare de redactare, având în vedere că se referă la un „preț de referință galben”, nu se poate deduce de aici o confuzie a Tribunalului, nici vreo denaturare a elementelor de probă.
- 73 În sfârșit, argumentul potrivit căruia bananele Chiquita și Dole Food, pentru care prețurile de referință erau anunțate în aceeași zi, nu erau vândute în aceleași săptămâni și nu erau, așadar, în concurență unele cu celelalte trebuie respins, în orice caz, ca inoperant.
- 74 Astfel, respectiva desincronizare a vânzărilor, chiar dacă ar fi dovedită, nu infirmă, în niciun caz, constatările Tribunalului, întemeiate pe probe provenind chiar de la întreprinderile vizate precum cele menționate la punctele 201 și 220 din hotărârea atacată, din care reiese că prețurile de referință verzi și galbene erau convertibile între ele și că stabilirea prețurilor de referință galbene de către Chiquita, potrivit însăși recunoașterii acestei întreprinderi, era influențată de evoluția prețurilor de referință anunțată de Dole Food.
- 75 Având în vedere cele de mai sus, al doilea motiv trebuie respins.

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe o apreciere insuficientă a elementelor de probă

Cu privire la primul aspect al celui de al treilea motiv, referitor la lipsa unor motive suficiente care să permită confirmarea calculului cotelor de piață efectuat de Comisie

– Argumentația societăților Dole

- 76 Prin intermediul primului aspect al celui de al treilea motiv, societățile Dole arată că Tribunalul, hotărând că Comisia a examinat corect structura pieței, și-a încălcat obligația de motivare.
- 77 Ele arată că, la punctul 353 din hotărârea atacată, Tribunalul a statuat că Comisia, în mod întemeiat, a considerat și a luat în calcul faptul că Dole Food, Chiquita și Weichert dețineau o cotă substanțială de piață și că această piață nu putea fi caracterizată printr-o ofertă dispersată. Această concluzie s-ar sprijini exclusiv pe cifrele cotelor de piață furnizate de Comisie, din care reiese că totalitatea vânzărilor societăților Dole, Chiquita și Weichert reprezentau, ca valoare, în jur de 45 %-50 % din vânzări (punctul 345 din hotărârea atacată) și, ca volum, 40 %-45 % din consumul aparent (punctul 350 din această hotărâre).
- 78 În primă instanță, societățile Dole ar fi arătat că aceste cote de piață reprezentau dublul celor indicate de o anchetă independentă. Acestea ar fi prea ridicate ca urmare a faptului că Comisia aduna, în opinia lor, vânzările de banane galbene și verzi la numărător, în timp ce cifra utilizată la numitor ar fi fost

bazată pe importurile care privesc doar bananele verzi. Or, acest calcul ar determina cote de piață care depășesc 100 %, având în vedere că, de exemplu, bananele galbene vândute de societățile Dole, pe care acestea le-au cumpărat verzi de la un alt importator, vor fi incluse atât în vânzările lor galbene, cât și în vânzările verzi ale importatorului, în timp ce numitorul cuprinde doar vânzările de banane verzi.

79 Comisia ar fi fost conștientă de dificultățile care privesc estimarea cotelor de piață deținute de societățile în cauză pe piața bananelor proaspete. Cu toate acestea, Tribunalul s-ar fi pronunțat cu privire la cifrele furnizate de Comisie fără a solicita informații suplimentare sau a proceda la o examinare a problemelor indicate. De asemenea, ar fi viciat hotărârea atacată de o eroare de drept prin respingerea, la punctul 352 din hotărârea atacată, a argumentației societăților Dole întemeiate pe distincția între bananele galbene și bananele verzi și prin validarea tezei Comisiei care consta în a reține, în scopul calculării cotelor de piață, doar bananele proaspete.

– Aprecierea Curții

80 Astfel cum a arătat avocatul general la punctele 82 și 83 din concluzii, pe de o parte, Dole Food s-a limitat să arate în înscrisurile sale prezentate Tribunalului că cotele de piață reținute de Comisie erau exagerate. În special, ea nu a făcut deloc referire la o dublă numărătoare a bananelor ca urmare a vânzărilor de banane verzi între importatori, ci s-a limitat să reproșeze Comisiei, într-o notă de subsol, că a adunat vânzările de banane galbene și verzi.

81 Pe de altă parte, Dole Food a admis, în ședința în fața Curții, că obiectul argumentației conținute în aceste înscrisuri nu a fost aprofundat în ședința în fața Tribunalului.

82 În aceste condiții, întrucât acest punct nu a fost invocat în fața Tribunalului cu o claritate suficientă, nu poate fi reproșat Tribunalului faptul că nu a aprofundat în hotărârea atacată examinarea acestei chestiuni.

83 Astfel, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că obligația Tribunalului de a-și motiva hotărârile nu poate fi interpretată în sensul că acesta ar fi ținut să răspundă în detaliu la fiecare argument invocat de reclamant, în special dacă nu are un caracter suficient de clar și de precis (Hotărârea FIAMM și alții/Consiliul și Comisia, C-120/06 P și C-121/06 P, EU:C:2008:476, punctul 91, precum și jurisprudența citată).

84 Rezultă că primul aspect al celui de al treilea motiv trebuie să fie respins ca nefondat.

Cu privire la al doilea și la al treilea aspect ale celui de al treilea motiv, referitoare la lipsa identificării precise a elementelor din comunicările de stabilire anticipată a prețurilor și a factorilor de stabilire a prețurilor care constituiau o restrângere a concurenței

– Argumentația societăților Dole

85 Prin intermediul celui de al doilea aspect al celui de al treilea motiv, societățile Dole susțin că Tribunalul, concluzionând la punctul 261 din hotărârea atacată că Comisia nu este obligată, atunci când apreciază dacă un schimb de informații constituie o restrângere a concurenței prin obiect, să precizeze care dintre subiectele discutate sunt incluse într-o astfel de restrângere prin obiect, a săvârșit o eroare de drept.

86 Societățile Dole arată că au susținut în fața Tribunalului că descrierea din decizia în litigiu a subiectelor la care se refereau comunicările de stabilire anticipată a prețurilor era prea generală pentru a le permite să determine cu certitudine comportamentul lor viitor pe piață și să stabilească dacă evaluarea realizată de Comisie era corectă. Mai mult, întrucât frecvența sau periodicitatea schimburilor de informații

constitua un factor important pentru a aprecia legalitatea acestor schimburi, ar fi fost indispensabil, pentru a putea determina această frecvență sau această periodicitate, ca Comisia să precizeze care sunt subiectele considerate ca făcând parte din încălcare.

- 87 Prin respingerea acestor informații pentru motivul că nu era obligația Comisiei să stabilească o listă exhaustivă cu factorii care trebuiau să fie considerați iliciți în sectorul în cauză, Tribunalul ar fi nesocotit, pe de o parte, faptul că discuțiile având ca obiect factori care pot fi relevanți pentru stabilirea prețurilor nu sunt, toate, suficient de nocive pentru a merita să fie calificate drept restrângere a concurenței prin obiect. Pe de altă parte, aceasta nu ar răspunde la argumentul referitor la nevoia de a stabili o listă exhaustivă în scopul de a permite unei întreprinderi să verifice soliditatea raționamentului Comisiei precum cel referitor la frecvența contactelor considerate de aceasta din urmă ca fiind condamnabile.
- 88 Prin intermediul celui de al treilea aspect al celui de al treilea motiv, societățile Dole pretind că Tribunalul, estimând la punctele 265, 266 și 376 din hotărârea atacată că Comisia a descris cu suficientă precizie factorii de stabilire a prețurilor în legătură cu care schimbul de informații constituie o restrângere a concurenței prin obiect, a săvârșit, de asemenea, o eroare.
- 89 Ele arată că, potrivit deciziei în litigiu, schimbul de informații cu privire la volume nu făcea parte din încălcarea care a fost reținută împotriva lor, în condițiile în care, în memoriul în apărare în fața Tribunalului, Comisia ar fi furnizat o descriere detaliată a comunicărilor care constituiau încălcarea, care includea informațiile menționate.
- 90 La punctele menționate din hotărârea atacată, Tribunalul ar fi concluzionat că din cuprinsul punctelor 136, 149 și 185 din decizia în litigiu reiese că respectivele schimburi cu privire la volume nu sunt incluse în comportamentul condamnat, deoarece aceste schimburi avuseseră loc înaintea comunicărilor de stabilire anticipată a prețurilor. Or, această afirmație ar fi incorectă, întrucât chiar punctele menționate arată că schimburile de informații cu privire la volume au avut loc la același moment cu respectivele comunicări. Prin urmare, contrar a ceea ce ar fi considerat Tribunalul, nu ar rezulta clar din decizia în litigiu că aceste schimburi nu sunt incluse în comunicările de stabilire anticipată a prețurilor.
- 91 De asemenea, nu ar fi clar că Comisia ar fi considerat că schimburile informale cu privire la sectorul de activitate în general făceau parte din încălcare. În special, Tribunalul nu ar fi examinat dacă acest subiect precis a fost omis în mod deliberat din lista cu subiectele pretins condamnabile identificate de Comisie.
- 92 Astfel, concluzia Tribunalului ar fi întemeiată pe o deformare a deciziei în litigiu și a memoriului în apărare al Comisiei. Lipsa specificării acestor subiecte ar fi împiedicat societățile Dole să verifice temeinicia raționamentului Comisiei în ceea ce privește calificarea anumitor comportamente drept restrângere a concurenței prin obiect și determinarea frecvenței contactelor.

– Aprecierea Curții

- 93 Conform unei jurisprudențe constante, pe de o parte, motivarea impusă la articolul 253 CE trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente să își exercite controlul. În ceea ce privește, în special, motivarea deciziilor individuale, obligația de a motiva astfel de decizii are astfel ca scop, în afară de a permite un control judiciar, să furnizeze persoanei interesate indicații suficiente pentru a cunoaște dacă decizia prezintă eventuale vicii care să permită să i se conteste validitatea (Hotărârea Ziegler/Comisia, C-439/11 P, EU:C:2013:513, punctul 115 și jurisprudența citată).

- 94 Pe de altă parte, cerința motivării trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei, în special de conținutul actului în cauză, de natura motivelor invocate și de interesul de a primi explicații propriu destinarului actului sau altor persoane vizate în mod direct și individual de acesta. Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, având în vedere că problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse de articolul 253 CE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului său de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă (Hotărârea Ziegler/Comisia, EU:C:2013:513, punctul 116 și jurisprudența citată).
- 95 În speță, mai întâi, Tribunalul a menționat la punctele 253-255 din hotărârea atacată declarațiile întreprinderilor în cauză referitoare la schimbul de informații din comunicările de stabilire anticipată a prețurilor.
- 96 La punctul 256 din hotărârea menționată, Tribunalul a concluzionat din aceasta că Comisia a identificat două tipuri de informații, și anume factorii de stabilire a prețurilor, cu alte cuvinte factori importanți pentru stabilirea prețurilor de referință pentru săptămâna care urma, precum și tendințele de preț și indicațiile referitoare la prețurile de referință pentru săptămâna care urma înainte de stabilirea acestor prețuri de referință.
- 97 Ulterior, la punctele 262-264 din hotărârea atacată, Tribunalul a arătat că, potrivit declarațiilor societăților Dole, comunicările aveau ca obiect factori care influențau oferta în raport cu cererea, cu condițiile pieței și cu evoluția prețurilor.
- 98 În sfârșit, la punctele 266 și 376 din hotărârea atacată, Tribunalul a constatat că societățile Dole nu contestau constatarea Comisiei, potrivit căreia datele referitoare la volumele de import nu făceau parte din comunicările privind stabilirea anticipată a prețurilor.
- 99 În aceste condiții, Tribunalul putea să estimeze fără a săvârși vreo eroare de drept că Comisia a identificat, având în vedere circumstanțele speței, comportamentul condamnat cu o precizie suficientă și și-a îndeplinit, așadar, obligația de motivare.
- 100 În special, Tribunalul a statuat în mod întemeiat la punctul 261 din hotărârea atacată că articolul 253 CE nu impunea Comisiei să stabilească, în decizia în litigiu, o listă exhaustivă cu factorii care nu puteau să facă obiectul unui schimb între concurenți.
- 101 În consecință, al doilea și al treilea aspect ale celui de al treilea motiv trebuie să fie respinse ca nefondate.

Cu privire la al patrulea aspect al celui de al treilea motiv, referitor la responsabilitățile salariaților implicați în comunicările de stabilire anticipată a prețurilor

- 102 Prin intermediul celui de al patrulea aspect al celui de al treilea motiv, societățile Dole arată că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că nu a examinat argumentul lor potrivit căruia salariații Chiquita și ai DFFE nu puteau să facă schimb de informații importante cu privire la tendințele prețurilor de referință, deoarece nu dețineau competența de a stabili aceste prețuri în ultimă instanță, aspect pe care Comisia nu l-ar fi contestat. În opinia lor, aceasta implică faptul că ansamblul respectivelor conversații nu putea să reducă suficient incertitudinea pentru a permite o coordonare a prețurilor de referință. Astfel, contrar a ceea ce ar fi considerat Tribunalul, ele nu s-ar fi limitat să arate că comportamentul salariaților implicați în aceste schimburi nu putea să fie atribuit societății lor.

103 După cum a arătat în mod întemeiat Comisia, argumentația societăților Dole provine dintr-o interpretare eronată a hotărârii atacate, întrucât Tribunalul a apreciat în detaliu la punctele 578-582 din această hotărâre argumentația lor referitoare la responsabilitățile salariaților implicați.

104 În consecință, al patrulea aspect al celui de al treilea motiv este lipsit de orice temeii.

Cu privire la al cincilea aspect al celui de al treilea motiv, referitor la calificarea comunicărilor de stabilire anticipată a prețurilor drept o restrângere a concurenței prin obiect

– Argumentația societăților Dole

105 Prin intermediul celui de al cincilea aspect al celui de al treilea motiv, societățile Dole susțin că Tribunalul, considerând că comunicările de stabilire anticipată a prețurilor constituie o restrângere a concurenței prin obiect, a săvârșit o eroare de calificare juridică a faptelor. În opinia lor, nu se poate considera că schimbul de informații care a intervenit a fost susceptibil să elimine incertitudinile în ceea ce privește comportamentul avut în vedere de întreprinderile în cauză în materie de stabilire a prețurilor reale.

106 Astfel, pe de o parte, comunicările de stabilire anticipată a prețurilor au fost efectuate de salariați care nu erau responsabili de stabilirea prețurilor de referință. Pe de altă parte, în măsura în care comunicările menționate se refereau la tendințe ale prețurilor de referință, acestea nu erau susceptibile să reducă incertitudinea în ceea ce privește prețurile reale. În această privință, ansamblul participanților pe piață implicați în ancheta Comisiei ar fi declarat că prețurile de referință erau foarte îndepărtate de prețurile reale. Mai mult, Comisia nu ar fi reținut o restrângere a concurenței prin obiect în ceea ce privește același tip de schimb de informații care implica alte două întreprinderi.

107 La punctele 540, 541, 548 și 549 din hotărârea atacată, Tribunalul ar fi respins aceste argumente impunând în mod greșit societăților Dole sarcina de a dovedi că schimbul de informații nu era susceptibil să elimine incertitudinile în ceea ce privește evoluția prețurilor reale. Or, ar reveni Comisiei sarcina de a dovedi natura ilicită a schimbului de informații. În opinia societăților Dole, reiese din jurisprudență că faptul că un schimb de informații poate avea o anumită influență asupra prețurilor nu este suficient pentru a dovedi existența unei restrângeri a concurenței prin obiect. Comisia nu ar fi putut însă să prezinte astfel de probe, având în vedere lipsa fiabilității legăturii dintre mișcările prețului de referință și cele ale prețului real.

108 Pe de altă parte, în măsura în care Tribunalul a înlăturat argumentul societăților Dole întemeiat pe declarațiile unei alte întreprinderi considerând la punctul 516 din hotărârea atacată că „declarațiile acestei întreprinderi trebuie să fie apreciate având în vedere contextul lor, și anume cel al unei întreprinderi destinate a comunicării privind obiecțiunile și care contestă comportamentul anticoncurențial reproșat”, societățile menționate arată că Tribunalul a încălcat principiul prezumției de nevinovăție și faptul că sarcina probei revine Comisiei.

109 În sfârșit, societățile Dole susțin că comunicările de stabilire anticipată a prețurilor cu privire la factori de stabilire a prețurilor nu erau susceptibile să elimine incertitudinile în ceea ce privește comportamentul avut în vedere de întreprinderile în cauză. În special, ele arată că Tribunalul a concluzionat că schimburile de informații referitoare la sectorul de activitate în general erau de natură „anodină”, că decizia în litigiu a exclus din încălcare informațiile referitoare la volume și că Tribunalul a apreciat că condițiile meteorologice erau informații publice care puteau fi obținute din alte surse.

110 În măsura în care Tribunalul a considerat că comunicările de stabilire anticipată a prețurilor dezvăluiau, cu toate acestea, punctul de vedere al concurenților asupra acestor factori, societățile Dole susțin că, în lumina jurisprudenței pertinente, nu este posibil să se califice drept restrângere a

concurenței prin obiect schimbul de puncte de vedere privind condițiile meteorologice, întrucât astfel de discuții sunt atât de îndepărtate de stabilirea prețurilor reale încât nu pot să reducă incertitudinea și să permită o coordonare cu privire la prețurile acestor produse.

– Aprecierea Curții

- 111 Trebuie să se constate că, contrar celor pretinse de Comisie, societățile Dole nu se limitează să solicite Curții o nouă apreciere a faptelor, ci invocă erori de drept pretins comise de Tribunal. Prin urmare, prezentul aspect este admisibil.
- 112 Cu privire la fond, trebuie amintit că, pentru a intra în domeniul de aplicare al interdicției prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE, un acord, o decizie a unei asocieri de întreprinderi sau o practică concertată trebuie să aibă „ca obiect sau ca efect” împiedicarea, limitarea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței interne.
- 113 În această privință, reiese din jurisprudența Curții că anumite tipuri de coordonare între întreprinderi indică un grad suficient de nocivitate pentru concurență pentru a se putea considera că examinarea efectelor acestora nu este necesară (Hotărârea CB/Comisia, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 49 și jurisprudența citată).
- 114 Această jurisprudență se întemeiază pe împrejurarea că anumite forme de coordonare între întreprinderi pot fi considerate, prin însăși natura lor, ca fiind dăunătoare pentru buna funcționare a concurenței (Hotărârea CB/Comisia, EU:C:2014:2204, punctul 50 și jurisprudența citată).
- 115 Astfel, este cunoscut faptul că anumite comportamente coluzive precum cele care conduc la stabilirea orizontală a prețurilor prin înțelegeri pot fi considerate ca fiind într-o asemenea măsură susceptibile de a avea efecte negative în special asupra prețului, a cantității sau a calității produselor și a serviciilor încât se poate considera inutil, în vederea aplicării articolului 81 alineatul (1) CE, să se demonstreze că acestea au efecte reale asupra pieței. Astfel, experiența arată că asemenea comportamente atrag scăderi ale producției și creșteri de prețuri, conducând la o alocare necorespunzătoare a resurselor, în special în detrimentul consumatorilor (Hotărârea CB/Comisia, EU:C:2014:2204, punctul 51 și jurisprudența citată).
- 116 În ipoteza în care analiza unui tip de coordonare între întreprinderi nu ar prezenta un grad suficient de nocivitate pentru concurență, ar trebui să se examineze, în schimb, efectele acesteia și, pentru a determina dacă un astfel de comportament se numără printre cele pe care le menționează articolul 81 alineatul (1) CE, să se impună întrunirea elementelor care probează că, în fapt, concurența a fost împiedicată, restrânsă sau denaturată în mod semnificativ (a se vedea în acest sens Hotărârea CB/Comisia, EU:C:2014:2204, punctul 52 și jurisprudența citată).
- 117 Potrivit jurisprudenței Curții, pentru a aprecia dacă un tip de coordonare între întreprinderi prezintă un grad suficient de nocivitate pentru a putea fi considerată o restrângere a concurenței „prin obiect” în sensul articolului 81 alineatul (1) CE, trebuie analizate, printre altele, obiectivele pe care urmăresc să le atingă, precum și contextul economic și juridic în care acestea se înscriu. În cadrul aprecierii respectivului context, trebuie de asemenea să se țină seama de natura bunurilor sau a serviciilor afectate, precum și de condițiile reale de funcționare și de structura pieței sau a piețelor relevante (a se vedea în acest sens Hotărârea CB/Comisia, EU:C:2014:2204, punctul 53 și jurisprudența citată).
- 118 În plus, deși intenția părților nu constituie un element necesar pentru a determina caracterul restrictiv al unui tip de coordonare între întreprinderi, niciun element nu interzice autorităților din domeniul concurenței ori instanțelor naționale și ale Uniunii să țină cont de aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârea CB/Comisia, EU:C:2014:2204, punctul 54 și jurisprudența citată).

- 119 În ceea ce privește în special schimbul de informații dintre concurenți, trebuie amintit că criteriile de coordonare și de cooperare care constituie o practică concertată trebuie interpretate în lumina concepției inerente dispozițiilor din Tratatul CE privind concurența, potrivit căreia orice operator economic trebuie să stabilească în mod autonom politica pe care intenționează să o urmeze pe piața comună (Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții, C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 32, precum și jurisprudența citată).
- 120 Deși această cerință a autonomiei nu exclude dreptul operatorilor economici de a se adapta în mod inteligent la comportamentul constatat sau așteptat al concurenților lor, aceasta se opune totuși în mod riguros oricărui contact direct sau indirect între acești operatori, de natură fie să influențeze comportamentul pe piață al unui concurent actual sau potențial, fie să dezvăluie unui astfel de concurent comportamentul pe care el a decis sau a preconizat să îl adopte pe piață, atunci când aceste contacte au drept obiect sau drept efect realizarea unor condiții de concurență care nu ar corespunde condițiilor normale de pe piață în discuție, ținând seama de natura produselor sau a prestațiilor furnizate, de importanța și de numărul întreprinderilor, precum și de volumul respectivei piețe (Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții, EU:C:2009:343, punctul 33, precum și jurisprudența citată).
- 121 Curtea a hotărât astfel că schimbul de informații între concurenți poate încălca normele de concurență atunci când limitează sau anulează gradul de nesiguranță privind funcționarea pieței în cauză, având ca rezultat restrângerea concurenței dintre întreprinderi (Hotărârea Thyssen Stahl/Comisia, C-194/99 P, EU:C:2003:527, punctul 86, și Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții, EU:C:2009:343, punctul 35, precum și jurisprudența citată).
- 122 În special, trebuie să se considere că are un obiect anticoncurențial un schimb de informații care poate elimina incertitudini ale persoanelor interesate în privința datei, a amplitudinii și a modalităților de adaptare a comportamentului pe piață pe care întreprinderile în cauză îl vor pune în aplicare (a se vedea în acest sens Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții, EU:C:2009:343, punctul 41).
- 123 Pe de altă parte, o practică concertată poate avea un obiect anticoncurențial, deși aceasta nu are legătură directă cu prețul de consum. Astfel, modul de redactare a articolului 81 alineatul (1) CE nu permite să se considere că ar fi interzise numai practicile concertate care au un efect direct asupra prețului achitat de consumatorii finali (a se vedea în acest sens Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții, EU:C:2009:343, punctul 36).
- 124 Dimpotrivă, din articolul 81 alineatul (1) litera (a) CE reiese că o practică concertată poate avea un obiect anticoncurențial dacă aceasta constă în „stabilirea, direct sau indirect, de prețuri de cumpărare sau de vânzare sau de orice alte condiții de tranzacționare” (Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții, EU:C:2009:343, punctul 37).
- 125 În orice caz, articolul 81 CE urmărește, asemenea altor norme de concurență prevăzute de tratat, să protejeze nu numai interesele directe ale concurenților sau ale consumatorilor, ci structura pieței și, prin aceasta, concurența în sine. Prin urmare, constatarea existenței obiectului anticoncurențial al unei practici concertate nu depinde de existența unei legături directe între aceasta și prețul de consum (Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții, EU:C:2009:343, punctele 38 și 39).
- 126 În sfârșit, trebuie amintit că rezultă din înșiși termenii articolului 81 alineatul (1) CE că noțiunea de practică concertată implică, pe lângă concertarea între întreprinderile în cauză, un comportament pe piață care dă curs acestei concertări și o legătură de cauzalitate între aceste două elemente (Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții, EU:C:2009:343, punctul 51, precum și jurisprudența citată).
- 127 În această privință, Curtea a considerat că trebuie să se prezume, sub rezerva probei contrare ce revine operatorilor interesați, că întreprinderile participante la concertare care rămân active pe piață țin seama de schimbul de informații cu concurenții lor pentru a determina propriul comportament pe această

- piață. În special, Curtea a concluzionat că o astfel de practică concertată intră în domeniul de aplicare al articolului 81 alineatul (1) CE chiar și în lipsa unor efecte anticoncurențiale asupra pieței (Hotărârea T-Mobile Netherlands și alții, EU:C:2009:343, punctul 51, precum și jurisprudența citată).
- 128 În speță, Tribunalul a examinat la punctele 442-585 din hotărârea atacată argumentele societăților Dole referitoare la relevanța prețurilor de referință pentru sectorul bananelor și la răspunderea salariaților Dole Food implicați în comunicările de stabilire anticipată a prețurilor.
- 129 Astfel cum a arătat avocatul general la punctele 115 și 116 din concluzii, din constatările foarte detaliate ale Tribunalului reiese, în primul rând, că între societățile Dole și alte întreprinderi din sectorul bananelor au avut loc comunicări bilaterale de stabilire anticipată a prețurilor, în cadrul cărora au fost discutate prețurile de referință ale fiecăruia și anumite tendințe ale prețurilor. Pe de altă parte, această constatare a Tribunalului nu este contestată de societățile Dole.
- 130 În al doilea rând, Tribunalul a constatat la punctul 574 din hotărârea atacată că prețurile de referință erau importante pentru piața în cauză, având în vedere că, pe de o parte, acestea serveau cel puțin drept semnale, drept tendințe sau drept indicații pentru piață cu privire la evoluția prevăzută a prețurilor bananelor și erau importante pentru comerțul cu banane și pentru prețurile obținute și, pe de altă parte, prețurile reale erau direct legate, în anumite tranzacții, de prețurile de referință.
- 131 În al treilea rând, la punctul 580 din hotărârea atacată, Tribunalul a constatat că salariații Dole implicați în comunicările de stabilire anticipată a prețurilor participau la reuniunile interne de stabilire a prețurilor.
- 132 În plus, pe de o parte, respectivele constatări ale Tribunalului se bazează în mare parte pe declarații ale Dole Food și, pe de altă parte, societățile Dole Food nu au invocat niciun motiv referitor la denaturarea acestora.
- 133 În aceste condiții, Tribunalul putea să considere, fără a săvârși o eroare de drept, că condițiile de aplicare a prezumției amintite la punctul 127 din prezenta hotărâre erau întrunite în speță, astfel încât societățile Dole nu pot să îi reproșeze în mod întemeiat faptul că a încălcat principiile care guvernează sarcina probei și prezumția de nevinovăție.
- 134 Rezultă, de asemenea, că Tribunalul putea, astfel cum a procedat la punctele 553 și 585 din hotărârea atacată, să considere, fără a săvârși o eroare de drept, că Comisia era îndreptățită să concluzioneze că comunicările de stabilire anticipată a prețurilor, permițând reducerea, pentru fiecare dintre participanți, a incertitudinii în ceea ce privește comportamentul posibil al concurenților, aveau ca obiect să ajungă la condiții de concurență care nu corespund condițiilor normale de piață și că au generat, așadar, o practică concertată având ca obiect restrângerea concurenței în sensul articolului 81 CE.
- 135 În consecință, al cincilea aspect al celui de al treilea motiv trebuie respins și, prin urmare, acest motiv în ansamblul său.

Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe un calcul eronat al amenzii

Cu privire la primul aspect al celui de al patrulea motiv, referitor la luarea în calcul a vânzărilor către societăți care nu erau implicate în încălcarea invocată

– Argumentația societăților Dole

- 136 Prin intermediul primului aspect al celui de al patrulea motiv, societățile Dole arată că Tribunalul a săvârșit o eroare calculând amenda pe baza, printre altele, a vânzărilor realizate de filiale ale Dole Food care nu erau implicate în încălcarea constatată.
- 137 Ele amintesc că, potrivit comunicării privind obiecțiunile și deciziei în litigiu, singura societate a cărei participare la încălcare a fost reținută era DFFE, Dole Food nefiind implicată și nefiind considerată răspunzătoare decât în calitate de societate-mamă. Or, la punctele 619-623 din hotărârea atacată, Tribunalul ar fi afirmat că încălcarea a fost săvârșită de Dole Food, că susținerea privind autonomia filialelor acesteia este cuprinsă în argumentația referitoare la distincția necesară între bananele verzi și galbene, că este lipsită de relevanță și, în orice caz, nejustificată.
- 138 Prin această afirmație, Tribunalul ar fi interpretat în mod eronat argumentul societăților Dole potrivit căruia nu este posibilă aplicarea unor amenzi calculate pe baza vânzărilor de banane realizate de societăți din grupul Dole care nu au participat la încălcare și care ar fi revândut banane provenite de la DFFE. În consecință, amenda s-ar fi bazat în mod greșit pe vânzări realizate de celelalte filiale ale Dole Food.

– Aprecierea Curții

- 139 Astfel cum a arătat avocatul general la punctul 134 din concluzii, argumentația Dole Food are la bază o eroare de interpretare a jurisprudenței constante a Curții referitoare la răspunderea societăților-mamă pentru încălcările dreptului concurenței săvârșite de filialele acestora deținute integral.
- 140 În conformitate cu această jurisprudență, noțiunea de întreprindere desemnează orice entitate care exercită o activitate economică, independent de statutul juridic al acestei entități și de modul său de finanțare. Această noțiune trebuie să fie înțeleasă în sensul că desemnează o unitate economică, chiar dacă din punct de vedere juridic această unitate economică este constituită din mai multe persoane fizice sau juridice. În cazul în care o astfel de entitate economică încalcă normele de concurență, răspunderea pentru această încălcare revine entității respective, potrivit principiului răspunderii personale (Hotărârea Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia și Comisia/Alliance One International și alții, C-628/10 P și C-14/11 P, EU:C:2012:479, punctul 42, precum și jurisprudența citată).
- 141 Articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 [CE] și 82 [CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167) prevede că Comisia poate să aplice amenzi întreprinderilor care încalcă articolul 81 CE sub rezerva că, pentru fiecare întreprindere care participă la încălcarea normelor, amenda nu depășește 10 % din cifra de afaceri totală din exercițiul financiar precedent.
- 142 Această dispoziție urmărește, printre altele, să asigure amenzi un caracter disuasiv suficient care justifică luarea în considerare a dimensiunii și a puterii economice a întreprinderii în cauză, cu alte cuvinte resursele globale ale autorului încălcării (a se vedea în acest sens Hotărârea Lafarge/Comisia, C-413/08 P, EU:C:2010:346, punctul 102 și jurisprudența citată).

- 143 Astfel, garantarea acestui efect disuasiv suficient al amenzii este ceea ce justifică faptul de a ține seama de capacitatea financiară a întreprinderii sancționate (a se vedea Hotărârea Lafarge/Comisia, EU:C:2010:346, punctul 104).
- 144 În consecință, Comisia trebuie să aprecieze, în fiecare caz și având în vedere contextul acestuia, precum și obiectivele urmărite prin regimul de sancțiuni instituit prin Regulamentul nr. 1/2003, consecințele luate în considerare asupra întreprinderii vizate, ținând cont de cifra de afaceri care reflectă situația economică reală a acesteia în perioada în care a fost săvârșită încălcarea (Hotărârea Britannia Alloys & Chemicals/Comisia, C-76/06 P, EU:C:2007:326, punctul 25).
- 145 Potrivit jurisprudenței constante a Curții, este permis să se țină seama, în vederea stabilirii cuantumului amenzii, atât de cifra de afaceri globală a întreprinderii, care reprezintă o indicație, chiar aproximativă și imperfectă, a dimensiunii acesteia și a puterii sale economice, cât și de partea din această cifră care provine din vânzarea produselor care fac obiectul încălcării și care este, așadar, de natură să dea o informație asupra amplitudinii acesteia (Hotărârea Musique Diffusion française și alții/Comisia, 100/80-103/80, EU:C:1983:158, punctul 121, Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, EU:C:2005:408, punctul 243, precum și Hotărârea Archer Daniels Midland și Archer Daniels Midland Ingredients/Comisia, C-397/03 P, EU:C:2006:328, punctul 100).
- 146 Reiese din jurisprudența Curții că articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, deși acordă Comisiei o marjă de apreciere, limitează totuși exercitarea acesteia prin instituirea unor criterii obiective pe care Comisia este obligată să le respecte. Așadar, pe de o parte, quantumul amenzii care poate fi aplicată unei întreprinderi are un plafon absolut și care poate fi exprimat în cifre astfel încât quantumul maxim al amenzii care poate fi aplicată unei anumite întreprinderi să fie determinat în avans. Pe de altă parte, exercitarea acestei puteri de apreciere este, de asemenea, limitată prin normele de conduită pe care Comisia însăși și le-a impus (a se vedea în acest sens Hotărârea Schindler Holding și alții/Comisia, C-501/11 P, EU:C:2013:522, punctul 58).
- 147 În această privință, în temeiul punctului 13 din orientări, „[p]entru a determina quantumul de bază al amenzii care urmează să fie aplicată, Comisia va utiliza valoarea vânzărilor de bunuri sau servicii, realizate de întreprindere, care au legătură directă sau indirectă [...] cu încălcarea, în sectorul geografic relevant din teritoriul SEE”. Aceste orientări precizează la punctul 6 că „combinarea valorii vânzărilor care au legătură cu încălcarea și durata [acesteia] este considerată o valoare de înlocuire adecvată pentru a reflecta importanța economică a încălcării, precum și ponderea relativă a fiecărei întreprinderi participante la încălcare”.
- 148 În consecință, punctul 13 din orientările menționate are drept obiectiv să rețină ca punct de plecare pentru calculul amenzii aplicate unei întreprinderi un quantum care reflectă importanța economică a încălcării și ponderea relativă a întreprinderii respective în cadrul acesteia. Așadar, deși, desigur, noțiunea de valoare a vânzărilor prevăzută la punctul 13 nu se poate extinde până la înglobarea vânzărilor realizate de întreprinderea în discuție care nu intră, direct sau indirect, în sfera înțelegerii imputate, s-ar aduce totuși atingere obiectivului urmărit de această dispoziție în cazul în care noțiunea menționată ar fi interpretată în sensul că vizează cifra de afaceri realizată doar cu vânzările pentru care s-a stabilit că au fost afectate în mod real de această înțelegere (Hotărârea Team Relocations și alții/Comisia, C-444/11 P, EU:C:2013:464, punctul 76).
- 149 În orice caz, trebuie subliniat că partea din cifra de afaceri globală care provine din vânzarea mărfurilor care fac obiectul încălcării este cea mai în măsură să reflecte importanța economică a acestei încălcări (Hotărârea Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia, C-580/12 P, EU:C:2014:2363, punctul 59).

150 În speță, fără a săvârși, așadar, o eroare de drept, Tribunalul a considerat la punctul 622 din hotărârea atacată că nu se poate reproșa Comisiei faptul că a ținut seama, pentru determinarea valorii vânzărilor de bunuri sau de servicii realizate de întreprindere, în conformitate cu punctul 13 din orientări, care au o legătură directă sau indirectă cu încălcarea, de valoarea vânzărilor de banane galbene realizate de societățile grupului, altele decât DFFE, controlat de Dole Food.

151 Rezultă că primul aspect al celui de al patrulea motiv trebuie respins.

Cu privire la al doilea aspect al celui de al patrulea motiv, referitor la dubla luare în considerare a anumitor vânzări

– Argumentația societăților Dole

152 Prin intermediul celui de al doilea aspect al celui de al patrulea motiv, societățile Dole pretind că Tribunalul a săvârșit o eroare de calcul al amenzii luând în calcul aceleași banane de două ori. Astfel, cifrele de vânzări utilizate ar include vânzările de banane ale DFFE către o întreprindere terță și vânzările acelorași banane realizate de o altă filială a Dole Food, care le cumpărase de la respectiva întreprindere terță.

153 La punctul 630 din hotărârea atacată, Tribunalul ar fi respins acest argument, pe de o parte, contestând exactitatea cifrelor, în condițiile în care Comisia nu ar fi emis în niciun moment vreo îndoială în această privință și ar fi recunoscut chiar că nu a examinat această chestiune. În orice caz, dacă Tribunalul ar fi avut îndoieli în această privință, ar fi trebuit să își utilizeze competențele de investigare.

154 Pe de altă parte, Tribunalul ar fi considerat că aceste vânzări nu intrau în sfera excepției dublei luări în calcul, deoarece întreprinderea terță menționată nu făcea parte dintre întreprinderile destinate ale deciziei în litigiu. Cu toate acestea, aspectul menționat nu ar avea niciun efect asupra faptului că vânzările acelorași banane au fost luate în calcul de două ori pentru calculul amenzii. De altfel, din cuprinsul punctului 452 din decizia în litigiu nu ar reieși vreun element care să sugereze că voința de a evita dublele luări în calcul se limita la vânzările de banane efectuate de una dintre întreprinderile destinate ale deciziei în litigiu către un alt destinatar al acestei decizii.

– Aprecierea Curții

155 Din jurisprudența amintită la punctele 140-149 din prezenta hotărâre reiese că quantumul sancțiunii care trebuie să fie aplicată trebuie să fie stabilit în funcție de cifra de afaceri a întreprinderii în cauză.

156 Or, pe de o parte, nu se contestă că vânzarea de banane de către una dintre filialele Dole Food către o întreprindere terță neimplicată în înțelegere contribuie la cifra de afaceri a întreprinderii și că, atunci când o altă filială a Dole Food le cumpără din nou de la această întreprindere terță pentru a le revinde ulterior comercianților cu amănuntul, această a doua vânzare contribuie, de asemenea, la cifra de afaceri menționată.

157 Pe de altă parte, contrar celor pretinse de societățile Dole, rezultă fără ambiguitate din cuprinsul punctului 452 din decizia în litigiu că doar vânzările de banane proaspete către alți destinatari ai acestei decizii erau excluse de la dubla luare în calcul.

158 În aceste condiții, astfel cum a arătat în mod întemeiat Comisia și după cum a considerat avocatul general la punctul 145 din concluzii, argumentația societăților Dole nu permite identificarea erorilor de drept pe care acestea le reproșează Tribunalului, astfel încât al doilea aspect al celui de al patrulea motiv trebuie să fie respins ca inadmisibil.

159 Prin urmare, acest motiv trebuie să fie respins.

160 Având în vedere tot ceea ce precedă, trebuie să se respingă recursul.

Cu privire la cheltuielile de judecată

161 Potrivit articolului 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții, atunci când recursul nu este fondat, Curtea se pronunță asupra cheltuielilor de judecată. Potrivit articolului 138 alineatul (1) din același regulament, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 184 alineatul (1) din acesta, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât societățile Dole au căzut în pretenții și Comisia a solicitat obligarea acestor societăți la plata cheltuielilor de judecată, se impune obligarea lor la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât au introdus împreună recursul, ele trebuie să suporte cheltuielile de judecată în solidar.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară și hotărăște:

- 1) **Respinge recursul.**
- 2) **Obligă Dole Food Company Inc. și Dole Fresh Fruit Europe, fostă Dole Germany OHG, la plata în solidar a cheltuielilor de judecată.**

Semnături